

TRANSPORTLĪDZEKĻA VADĪTĀJA JĒDZIENA KRIMINĀLTIESISKĀ IZPRATNE VADĪTĀJA APMĀCĪBAS UN IEMAŅU PĀRBAUDES LAIKĀ

Criminal Understanding of the Concept of a Driver During Driver Training and Skill Testing

Māris Garjānis

Rīga Stradiņš University, Latvia

Abstract. *The determination of the driver of a vehicle has a key role to play in administrative infringement cases and criminal matters related to the violation of road trafficking rules, since the driver who committed the offence is recognised as a subject of an administrative violation or criminal offence, which is called the liability provided by the law.*

The concept of a driver covered by the Road Traffic Law is unclear and limits the right of the trainee to a high quality education in a safe training process within the framework of breakdown training, creating unjustified risks for the trainee or training (instructor) responsibility.

As part of the study, the problem with the concept of driver will be identified and a new concept of driver will be developed.

Keywords: *driver, driver training, motorcycle driver training, trainee, driving skills testing.*

Ievads

Introduction

Līdz ar straujo transporta un tehnoloģiju nozaru attīstību, un transportlīdzekļu pieejamību, Latvijas iedzīvotāju, dzīves ritms kļūst arvien ātrāks, pieaugot cilvēku nepieciešamībai pēc transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas iegūšanas.

Transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas iegūšana ir mācību process, kura noslēgumā, apmācāmā persona kārto eksāmenu, kura nokārtošanas gadījumā, persona saņem attiecīgās kategorijas transportlīdzekļa vadītāja apliecību.

Šī brīža Ceļu satiksmes likuma 1.panta 28.punkta redakcijā ir noteikts, ka transportlīdzekļa vadītājs ir fiziskā persona, kas vada transportlīdzekli, tai skaitā vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, vai apmāca vadīt transportlīdzekli personu, kurai nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļa vadīšanas tiesību. Šis termins uz personu, kura ir

vadījusi transportlīdzekli, attiecas līdz tam brīdim, kad šo transportlīdzekli sāk vadīt cita persona (Ceļu satiksmes likums [CSL], 2020).

Šāds transportlīdzekļa vadītāja termins tika iekļauts Ceļu satiksmes likumā ar 2007.gada 15.februāra likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2007.gada 15.martā.

Līdz 2007.gada 15.marta izmaiņām Ceļu satiksmes likumā bija noteikts, ka transportlīdzekļa vadītājs ir fiziskā persona, kas vada transportlīdzekli vai apmāca vadīt transportlīdzekli personu, kurai nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļa vadīšanas tiesību. Šis termins uz personu, kura ir vadījusi transportlīdzekli, attiecas līdz tam brīdim, kad šo transportlīdzekli sāk vadīt cita persona (CSL, 2007).

No minētā izriet, ka šobrīd transportlīdzekļa vadītājs vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ir persona, kura ir pabeigusi teorētisko un praktisko apmācību autoskolā, ir nokārtojusi teorētisko zināšanu eksāmenu VAS Ceļu satiksmes drošības direkcija un tur pat kārtu praktiskās braukšanas eksāmenu.

Tas ir attiecināms uz jebkuras transportlīdzekļa vadīšanas tiesību kategorijas iegūšanu, neatkarīgi no tā, vai persona agrāk ir ieguvusi kādu citu transportlīdzekļa vadīšanas tiesību kategoriju vai tādu agrāk nav ieguvusi.

No minētā izriet tiesiska problemātika, proti, ja vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā VAS Ceļu satiksmes drošības direkcija notiek ceļu satiksmes negadījums, piemēram, ar cietušajām personām, no juridiskā viedokļa par transportlīdzekļa vadītāju ir uzskatāma persona, kura fiziski vadīja transportlīdzekli, proti, kārtoja eksāmenu, bet eksāmena pieņēmējs – inspektors – ir uzskatāms par pasažieri, neatkarīgi no tā, ka viņš atrodas priekšējā pasažiera sēdvietā transportlīdzeklī, kas ir aprīkots ar dublējošām vadības ierīcēm un papildus spoguļiem.

Inspektora pienākums ir novērtēt eksaminējamās personas teorētisko zināšanu pielietošanu praksē un praktiskās vadīšanas iemaņas, kā arī šo pārbaudīšanu laikā nepieļaut un novērst bīstamu situāciju izraisīšanu ceļu satiksmē, tostarp, iejaucoties transportlīdzekļa vadīšanā.

Varētu šķist, ka šim apstāklim ir formāla nozīme, taču gan administratīvo pārkāpumu lietās, gan krimināllietās, nodarījumos, kas ir vērsti pret ceļu satiksmes drošību, transportlīdzekļa vadītājs ir nodarījumu izdarījušais subjekts, bet Ceļu satiksmes noteikumu attiecīgie punkti ir blanketās jeb atsauces normas, par kuru pārkāpšanu ir paredzēta administratīvā atbildība vai kriminālatbildība.

No minētā izriet, ka par vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kas notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā VAS Ceļu satiksmes drošības direkcija, jebkuru izdarītu ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu, kā arī par ceļu satiksmes negadījuma izraisīšanu ar cietušajām personām vai bez tām, atbildīga būs pārbaudījumu kārtojošā persona, proti, transportlīdzekļa vadītāja pretendents,

kurš juridiski, saskaņā ar šī brīža tiesisko regulējumu, ir uzskatāms par transportlīdzekļa vadītāju.

Autora ieskatā, šāda situācija neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 112.panta pirmajam teikumam, proti, ikvienai personai ir tiesības uz izglītību, līdz ar to persona nevar atbildēt par sekām, kuras iestātos apmācības procesa noslēguma fāzē, proti, apmācāmas personas zināšanu pārbaudes laikā izraisītā ceļu satiksmes negadījuma rezultātā (Latvijas Republikas Satversme [Satversme], 2019).

Transportlīdzekļu vadītāju apmācība saskaņā ar Izglītības likuma 1.panta 2.¹punktu ir formālā izglītība, tā ir apmācība, kas notiek pēc īpašas, normatīvajos aktos paredzētas, programmas, kuras noslēgumā, persona kārtu kvalifikācijas eksāmenu un tā nokārtošanas rezultātā persona saņem valstī atzītu dokumentu, proti, atbilstošas kategorijas transportlīdzekļa vadītāja apliecību (Izglītības likums, 2020).

Iepriekš minētais, saskaņā ar Krimināllikuma 261.pantu ir attiecināms uz visu veidu automobiļiem, traktoriem un citām pašgājējām mašīnām, tramvajiem, trolejbusiem, motocikliem un citiem mehāniskajiem transportlīdzekļiem, kas pārvietojas ar savu enerģijas avotu, izņemot transportlīdzekļus ar iekšdedzes dzinēju, kura darba tilpums ir mazāks par 50 kubikcentimetriem (Krimināllikums, 2019).

Otrkārt, transportlīdzekļa vadītāja noskaidrošanas tiesiskā problemātika ir aktuāla gadījumos, kad, veicot A (motocikla) vai AM (divriteņu mopēda) kategoriju transportlīdzekļu vadītāju apmācību vai viņu gūto iemaņu pārbaudes laikā, ir izdarīts ceļu satiksmes noteikumu pārkāpums vai ir noticis ceļu satiksmes negadījums, jo apmācība vai braukšanas iemaņu pārbaude notiek, instruktoram vai inspektoram, neatrodoties uz apmācāmās personas vadītā transportlīdzekļa, kas pilnībā liedz iespēju šīm personām (instrukturam vai inspektoram) ietekmēt apmācāmo vai pārbaudāmo personu rīcību satiksmei bīstamās situācijās.

Pētījumā izmantotās metodes:

Pētījuma ietvaros tika izmantotas tiesību normu interpretācijas metodes – gramatiskā, vēsturiskā, teleoloģiskā un sistēmiskā metode.

Tiesību normu gramatiskā interpretācijas metode tika izmantota, lai nonāktu pie pētījuma secinājuma, pētot tiesību normu jēgu no gramatiskā viedokļa.

Vēsturiskā tiesību normu interpretācijas metode tika izmantota, lai noskaidrotu tiesību normu jēgu, ņemot vērā apstākļus, uz kuriem pamatojoties tā radīta, galvenokārt, attiecinot to pētījuma nosaukumā ietvertu terminu.

Teleoloģiskā tiesību normu interpretācijas metode tika izmantota, lai noskaidrotu tiesību normu jēgu un ar tām sasniedzamos mērķus.

Sistēmiskā tiesību normu interpretācijas metode tika izmantota, lai noskaidrotu tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām, proti, ceļu satiksmes noteikumi ir blanketā norma gadījumos, kad ir jāvērtē transportlīdzekļa vadītāja atbildība par to pārkāpšanu, kas atbilstoši sekām tiek paredzēta Administratīvo pārkāpumu kodeksā vai Krimināllikumā.

Pētījuma ietvaros tika izmantotas sekojošas pētniecības metodes – datu nepārtrauktās salīdzinošās analīzes metode, novērošanas metode, aptauja.

Datu nepārtrauktās salīdzinošās analīzes metode tika izmantota, lai pētījuma ietvaros iegūtajos datus atrastu līdzīgo un atšķirīgo attiecībā uz termina – transportlīdzekļa vadītājs definējumu un lietošanu, noteiktu ar konstatētajām atšķirībām saistīto problemātiku, lai varētu izstrādāt jaunu transportlīdzekļa vadītāja terminu.

Ņemot vērā to, ka pētījuma autors ir praktizējošs teorijas pasniedzējs un braukšanas mācību instruktors, novērošanas metode tika izmantota, lai pētītu braukšanas apmācības un vadīšanu iemaņu pārbaudes procesus un noskaidrotu, kā tiek risināta ar transportlīdzekļa vadītāja terminu saistītā problemātika ikdienā.

Aptaujas metode tika izmantota, lai aptaujātu transportlīdzekļu vadītāju apmācības pakalpojuma sniedzēju komersantus, Ceļu satiksmes drošības direkcijas pārstāvjus, Valsts policijas amatpersonas un tiesu sistēmai piederīgās amatpersonas saistībā ar termina transportlīdzekļa vadītājs definējumu un lietošanu.

Pētījuma mērķis ir:

1. noskaidrot ar transportlīdzekļa vadītāja terminu saistīto tiesisko problemātiku,
2. noskaidrot, kā formulēt transportlīdzekļa vadītāja terminu, ar to saistītās tiesiskās problemātikas kontekstā?

Pētījuma jautājumi ir:

1. Kas ir transportlīdzekļa vadīšana vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā?
2. Kādas ir vadīšanas iemaņu pārbaudei pakļautās personas rīcības juridiskās sekas, ja transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas iegūšanas eksāmenā, persona, pārkāpjot Ceļu satiksmes noteikumu prasības, izraisa ceļu satiksmes negadījumu ar cietušajām personām?
3. Kura persona ir uzskatāma par transportlīdzekļa vadītāju, veicot A kategorijas transportlīdzekļa (motocikla) vadītāja apmācību un vadot šīs kategorijas transportlīdzekli transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas iegūšanas eksāmenā?

Vadīšanas iemaņu pārbaudes tiesiskais regulējums ***Legal framework for managment skill testing***

2010.gada 2.februāra Ministru kabineta noteikumi Nr.103 Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas, atjaunošanas un iznīcināšanas kārtība, nosaka minimālās prasības mehāniskā transportlīdzekļa vadītāja profesionālās kvalifikācijas iegūšanai, kārtību, kādā persona iegūst mehānisko transportlīdzekļu vadīšanas tiesības, tostarp, teorētiskā un vadīšanas eksāmena pieņemšanas un vērtēšanas kārtību (Ministru kabineta noteikumi Nr.103 Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas, atjaunošanas un iznīcināšanas kārtība, 2010).

Ceļu satiksmes drošības direkcijas interneta vietnē www.csdd.lv ir atrodamā informācija arī par braukšanas iemaņu pārbaudi autovadītājiem.

No publiski pieejamās informācijas izriet, ka braukšanas iemaņu pārbaude jeb izmēģinājuma eksāmens ir iespēja brīvprātīgi kārtot B, BE, C un CE kategoriju braukšanas eksāmenu izmēģinājuma režīmā.

Pēc izmēģinājuma eksāmena inspektors izskaidro pieļautās kļūdas un neprecizitātes, kā arī izsniedz protokolu ar vērtējumu.

Informācijā ir norādīts, ka topošie autovadītāji var pierast pie transportlīdzekļa, ar kuru būs jākārto valsts eksāmens, var iepazīties ar valsts eksāmena atmosfēru un pieņemšanas kārtību, tādējādi mazinot satraukumu, lai valsts eksāmenā pilnvērtīgi nodemonstrētu iegūtās zināšanas un iemaņas.

Pieteikties braukšanas iemaņu pārbaudei topošie autovadītāji var tikai pēc tam, kad pilnībā apguvuši apmācību autoskolā, par ko ir izdarīta attiecīga atzīme CSDD Transportlīdzekļu un to vadītāju reģistrā, un nokārtojuši kvalifikācijas iegūšanai nepieciešamo teorētisko eksāmenu.

Šāda pakalpojuma piedāvāšana apmācāmajām personām, ir vērtējama pozitīvi, taču tā dēvēšana par braukšanas iemaņu pārbaudi vai izmēģinājuma eksāmenu ir maldinoša, jo arī pēc labu vadīšanas prasmju un iemaņu demonstrēšanas, apmācāmā persona transportlīdzekļa vadītāja kvalifikāciju nesaņems.

Minētā braukšanas iemaņu pārbaude vai izmēģinājuma brauciens nenotiek 2010.gada 2.februāra Ministru kabineta noteikumos Nr.103 noteiktajā kārtībā, līdz ar to nav uzskatāma par vadīšanas iemaņu pārbaudi, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā atbilstoši Ceļu satiksmes likuma 1.panta 28.punktā noteiktajam.

Ceļu satiksmes likuma 20.panta trešajā daļā ir noteikts, ka transportlīdzekļa īpašnieks, valdītājs vai turētājs nedrīkst dot atļauju vadīt transportlīdzekli personai, kurai nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļu vadīšanas tiesības, izņemot gadījumus, kad Ceļu satiksmes noteikumos paredzētajā kārtībā notiek

transportlīdzekļa vadīšanas apmācība vai vadīšanas iemaņu pārbaude (CSL, 2020).

Ar 2015.gada 18.septembra Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas spriedumu administratīvā pārkāpuma lietā Nr.117003015 tiesa secina, ka vadīt transportlīdzekli var nodot personai gadījumos, kad atbilstoši Ceļu satiksmes noteikumu prasībām notiek mācību braucieni, kā arī notiek transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas iegūšanas pārbaude.

Tiesu kolēģija uzskata, ka jēdzieni izmēģinājuma brauciens un izmēģinājuma eksāmens neietilpst Ceļu satiksmes likuma pirmā panta 28.punktā norādītajā – tajā skaitā vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā saturā, jo normatīvajos aktos tas netiek regulēts.

Tiesu kolēģija atzīst, ka izmēģinājuma brauciens pēc savas būtības atbilst mācību braucienam, kura laikā transportlīdzekļa vadītājs ir apmācītājs (instruktors).

Tiesa spriedumā atsaucas uz lietā esošo izmēģinājuma eksāmena aprakstu, no kura redzams, ka topošie autovadītāji pēc izmēģinājuma eksāmena var saņemt ieteikumus, kas vēl būtu pilnveidojams eksāmena kārtošanai un patstāvīgai transportlīdzekļa vadīšanai.

No šī apraksta tiesa secina, ka transportlīdzekļa vadītājs vēl tikai mācās un pilnveido savas prasmes auto vadīšanā, lai nākotnē automašīnu varētu vadīt patstāvīgi.

Ņemot vērā minēto, tiesa atzīst, ka apmācāmā persona izmēģinājuma eksāmena laikā nav atzīstama par transportlīdzekļa vadītāju (Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas spriedums lietā Nr.117003015, 2015).

Secināms, ka atbilstoši šī brīža tiesiskajam regulējumam, transportlīdzekļa vadīšana vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā Ceļu satiksmes likuma 1.panta 28.punkta izpratnē, kas notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ir uzskatāma par patstāvīgu transportlīdzekļa vadīšanu, nevis par braukšanas apmācību, ar visām no tā izrietošajām juridiskajām sekām.

Apmācāmā persona vai transportlīdzekļu vadītāju eksaminācijas inspektors, kā atbildības subjekts

The trainee or the driver's examination instructor as a liability holder

Autors nepiekrīt, ka vadīšanas iemaņu pārbaudei transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas eksāmena laikā pakļautā persona ir atzīstama par transportlīdzekļa vadītāju un secina, ka tādejādi tiek aizskartas šīs personas Satversmes 112.panta pirmajā teikumā garantētās tiesības uz izglītību, proti, transportlīdzekļa vadītāja kvalifikācijas iegūšanu, kā arī izraisīta ceļu satiksmes negadījuma gadījumā ar

cietušajiem, tiesības uz taisnīgu tiesu, kas ir ietvertas Satversmes 92.panta pirmajā teikumā (Satversme, 2019).

2010.gada 2.februāra Ministru kabineta noteikumi Nr.103 Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas, atjaunošanas un iznīcināšanas kārtība nosaka minimālās prasības mehāniskā transportlīdzekļa vadītāja profesionālās kvalifikācijas iegūšanai, kuras saskaņā ar šo noteikumu prasībām tiek vērtētas teorētiskā un vadīšanas eksāmena ietvaros.

Šo noteikumu 48.punktā ir noteikts, ka vadīšanas iemaņu pārbaudē izmantojamajiem transportlīdzekļiem ir jāatbilst prasībām, kas mācību transportlīdzekļiem noteiktas normatīvajos aktos par transportlīdzekļu vadītāju sagatavošanu (izņemot prasību par pazīšanas zīmi), un jābūt noslēgtai brīvprātīgajai apdrošināšanai. B, C1, C, D1 un D kategorijas transportlīdzekļiem jābūt reģistrētiem kā mācību automobiļiem transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā (Ministru kabineta noteikumi Nr.103, 2010).

No šīm prasībām izriet, ka vadīšanas eksāmena laikā tiek izmantoti mācību transportlīdzekļi, kas ir aprīkoti ar papildu aprīkojumu, proti, atpakaļskata spoģuļiem un dublējošām vadības ierīcēm, izņemot pazīšanas zīmi, kas liecinātu, ka notiek mācību brauciens.

Šādu prasību noteikšana attiecībā uz eksāmenu transportlīdzekļu aprīkojumu ir saprotama un loģiska, jo vadīšanas eksāmena laikā konstatētās personas zināšanas un prasmes var nebūt pietiekamas, lai pārbaudāmai personai piešķirtu transportlīdzekļa vadītāja kvalifikāciju.

Transportlīdzekļu vadītāju eksaminācijas inspektors (turpmāk – inspektors), vērtējot pārbaudei pakļautās personas prasmes, ir apveltīts ar tiesībām jebkurā, viņam šķietami bīstamā situācijā, tieši iejaukties transportlīdzekļa vadīšanā, izmantojot viņam pieejamās transportlīdzekļa vadības sviras.

Šādas inspektora tiesības izriet no 2011.gada 26.aprīļa Ministru kabineta noteikumu Nr.326 Noteikumi par prasībām transportlīdzekļu vadītāju eksaminācijas inspektoriem 2.3.3.apakšpunkta, saskaņā ar kuru inspektoram ir jāpiemīt prasmei prognozēt situācijas attīstību, saskatīt potenciālās problēmas un rast piemērotu risinājumu (Ministru kabineta noteikumi Nr.326 Noteikumi par prasībām transportlīdzekļu vadītāju eksaminācijas inspektoriem, 2011).

Secināms, ka vadīšanas eksāmena saturs, forma un uz pārbaudē izmantojamo transportlīdzekli attiecināmās prasības, atbilst mācību brauciena saturam un formai, tādēļ šāda braukšana nedrīkst būt atzīstama par personas patstāvīgu transportlīdzekļa vadīšanu ceļu satiksmē, jo vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā pārbaudāmās personas zināšanu un prasmju atbilstība to minimālajam apjomam nav noteikta.

Ar 2012.gada 5.decembra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumu lietā Nr.SKC-502/2012 tiesa, vērtējot apdrošinātāja regresa prasījuma tiesības par ceļu satiksmes negadījumā nodarītu zaudējumu, ko radījis transportlīdzekļa vadītājs, kurš sakarā ar uzvārda maiņu nebija apmainījis transportlīdzekļa vadītāja apliecību, nonāca pie secinājuma, ka, pirmkārt, Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 41.panta pirmās daļas 1.b apakšpunkts par to, ka apdrošinātājs ir tiesīgs iesniegt regresa prasību pret transportlīdzekļa vadītāju, ja tas vadījis transportlīdzekli bez tiesībām vadīt attiecīgās kategorijas transportlīdzekli, tulkojams tieši un nepaplašināti, noskaidrojot, vai tiesības braukt ar attiecīgās kategorijas transportlīdzekli vainīgā persona ieguvusi atbilstoši valstī noteiktajai kārtībai.

Otrkārt, Ceļu satiksmes likuma 28.panta pirmās daļas un Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 41.panta pirmās daļas pirmā punkta analīze norāda, ka likumdevēja griba, paredzot apdrošinātāja regresa prasījuma tiesības, ir bijusi, nošķirt gadījumu, kad vadītājam nav attiecīgas kategorijas transportlīdzekļu vadīšanas tiesību, no situācijas, kad viņam šādas tiesības ir, bet kādu Ceļu satiksmes likuma 30. panta otrajā daļā iestājušos apstākļu dēļ, vadītājs tās pagaidām nedrīkst izmantot.

No minētā izriet, ka atzīstot personu par transportlīdzekļa vadītāju vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kas notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, apdrošinātājs ir tiesīgs iesniegt regresa prasību pret transportlīdzekļa vadītāju, kas ceļu satiksmes negadījumā nodarījis zaudējumus trešajai personai, ja tas vadījis transportlīdzekli bez tiesībām vadīt attiecīgās kategorijas transportlīdzekli vai vadījis transportlīdzekli, kas neatbilst vadītāja apliecībā norādītajam ierobežojuma kodam, un ceļu satiksmes negadījumā nodarītajam zaudējumam ir cēlonisks sakars ar minēto pārkāpumu.

Spriedumā Senāts analizē un nošķir transportlīdzekļa vadīšanas tiesību neesamību no transportlīdzekļa vadīšanas tiesību izmantošanas aizlieguma un pamatoti secina, ka apdrošinātāja regresa prasības iesniegšanas tiesība pret transportlīdzekļa vadītāju ir tikai gadījumā, ja persona transportlīdzekļa vadīšanas tiesības nav ieguvusi valstī noteiktajā kārtībā.

Senāts spriedumā pamatoti konstatē, ka regresa atbildība transportlīdzekļa vadītājam iestājas Ceļu satiksmes likuma 28.panta pirmās daļas 4.punkta gadījumā, proti, ja vadītājam nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļu vadīšanas tiesību (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-502/2012, 2012).

Tādejādi tiek skartas personas tiesības uz formālās izglītības ietvaros pieejamo izglītību, proti, tiesībām iegūt transportlīdzekļa vadītāja profesionālo kvalifikāciju, vienlaikus pakļaujot personu riskam, kas saistīts ar personas

saukšanu pie administratīvās atbildības vai kriminālatbildības ar tai sekojošu sodu un pret transportlīdzekļa vadītāju vērsto regresa pieteikumu par trešajai personai nodarītajiem zaudējumiem.

Vienlaikus tiek pārkāptas arī Satversmes 92.panta pirmajā teikumā paredzētās personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ņemot vērā minēto, autors secina, ka no braukšanas mācību uzsākšanas brīža līdz eksāmenam, kas notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, par transportlīdzekļa vadītāju ir jāatzīst braukšanas mācību instruktoru, bet eksāmena laikā par transportlīdzekļa vadītāju ir jāatzīst transportlīdzekļu vadītāju eksaminācijas inspektoru, izņemot A vai AM (divriteņu mopēda) kategoriju transportlīdzekļus.

Apmācāmā persona vai braukšanas mācību instruktors, kā atbildības subjekts motociklu vadītāju apmācības laikā

The trainee or the driving instructor as a liability holder during the training of motorcycle drivers

Ceļu satiksmes likuma 1.panta 28.punktā ietvertais transportlīdzekļa vadītāja jēdziens ir attiecināms arī uz A vai AM (divriteņu mopēdu) kategoriju transportlīdzekļu vadītāju apmācību un vadīšanas iemaņu pārbaudi, kura tiek veikta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Jautājuma problemātika ir saistīta ar to, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Krimināllikumā atbildība par ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu ir paredzēta transportlīdzekļa vadītājam, izņemot atsevišķus pārkāpumus, piemēram, darba un atpūtas laika režīma neievērošana vai atsevišķu kravas pārvadāšanas nosacījumu neizpildīšana, kad sods tiek uzlikts gan transportlīdzekļa vadītājam, gan pārvadātājam.

Atbilstoši likumā noteiktajam, transportlīdzekļa vadītājs ir persona, kas vada transportlīdzekli vai veic personas apmācību, taču starp A vai AM (divriteņu mopēdu) kategoriju un citām transportlīdzekļu kategorijām atšķirība ir tāda, ka apmācāmā persona un braukšanas mācību instruktors (turpmāk – instruktors) atrodas uz dažādiem transportlīdzekļiem, kas liedz instruktoram tieši ietekmēt apmācāmās personas rīcību, lai novērstu pārkāpumu izdarīšanu.

Kā arī, instruktors, atrodoties uz cita transportlīdzekļa, nevar fiziski izdarīt tādas darbības, par kuru izdarīšanu transportlīdzekļa vadītājs ir saucams pie administratīvā atbildības vai kriminālatbildības.

Ņemot vērā minēto, instruktora darbības nav nedz administratīvā pārkāpuma, nedz noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Šis apstāklis ir šī brīža tiesiskā regulējuma problemātika.

Piemēram, ja apmācot personu vadīt motociklu vai mopēdu pa ceļu, instruktors brauc aiz apmācāmā vadītā motocikla ar automobili un apmācāmais

izraisa ceļu satiksmes negadījumu, kā rezultātā gājējam tiek nodarīti miesas bojājumi un ir uzsākts kriminālprocess, par transportlīdzekļa vadītāju būtu atzīstams apmācāmais, kurš patstāvīgi un tieši vadīja motociklu, jo instruktors apmācības laikā neatradās uz apmācāmā vadītā motocikla un to nevadīja, līdz ar to nevarēja izdarīt transportlīdzekļa vadītājam inkriminējamus ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumus, kā arī nevarēja iejaukties transportlīdzekļa vadīšanā, lai novērsu ceļu satiksmes negadījuma izraisīšanu.

Veicot transportlīdzekļu vadītāju apmācības pakalpojuma sniedzēju aptauju, un analizējot gadījumus, kad apmācāmās personas, vadot motociklu ir izraisījušas ceļu satiksmes negadījumus, autors secina, ka šādos gadījumos negadījumā iesaistītās personas situāciju ir risinājušas pārrunu ceļā, neiesaistot policiju.

Administratīvo pārkāpumu lietās un krimināllietās, lai personu sauktu pie atbildības, ir jākonstatē administratīvā pārkāpuma sastāvs vai noziedzīga nodarījuma sastāvs, proti, objekts, objektīvā puse, subjekts, subjektīvā puse.

Secināms, lai iestātos kriminālatbildība pēc Krimināllikuma 260.panta, ir jākonstatē noziedzīga nodarījuma sastāva obligātās pazīmes, tostarp tas, ka transportlīdzekļa vadītājs ir pārkāpis ceļu satiksmes noteikumus, ir iestājušās panta attiecīgajā daļā paredzētās sekas, cēloniskais sakars starp ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu un sekām, transportlīdzekļa vadītāja vaina Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanā un seku izraisīšanā (Krastiņš, Liholaja, & Hamkova, 2019)

No minētā izriet, ka motocikla vadītāja apmācības laikā braukšanas mācību instruktors nevar būt apmācāmās personas izdarītā administratīvā pārkāpuma vai noziedzīgā nodarījuma subjekts.

Ņemot vērā minēto, motociklu vadītāju apmācības vai iemaņu pārbaudes laikā par transportlīdzekļa vadītāju nav atzīstams instruktors, bet gan pati apmācāmā persona.

2010.gada 13.aprīļa Ministru kabineta noteikumu Nr.358 Noteikumi par transportlīdzekļu vadītāju apmācību un transportlīdzekļu vadītāju apmācības programmām 60.punkts nosaka, ka ceļu satiksmē vienlaikus atļauts apmācīt tikai vienu personu, izņemot A1, A2 vai A kategorijas transportlīdzekļu vadītājus, kad vienlaikus atļauts mācīt divas personas (Ministru kabineta noteikumi Nr.358 Noteikumi par transportlīdzekļu vadītāju apmācību un transportlīdzekļu vadītāju apmācības programmām, 2010).

Šādā gadījumā braukšanas apmācības laikā uz ceļa vienlaikus atrodas trīs transportlīdzekļi, kurus vada viens transportlīdzekļa vadītājs, kas fiziski nav iespējams.

Ceļu satiksmes likuma 22.panta trešajā daļā ir noteikts, ka individuāli apmācīt personu vadīt transportlīdzekli, neveicot komercdarbību, atļauts transportlīdzekļu vadītājiem, kuru attiecīgās kategorijas stāžs ir vismaz trīs gadi,

un tikai ar A1, A, B1 un B vadītāju apliecību kategorijām atbilstošiem transportlīdzekļiem.

Autors secina, ka A vai AM (divriteņu mopēdu) kategoriju vadītāju apmācības laikā un vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā par transportlīdzekļa vadītāju ir jāatzīst personu, kura vada transportlīdzekli, nevis instruktors vai inspektors, jo šīs personas nevar izdarīt nedz ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu, nedz iejaukties transportlīdzekļa vadīšanā, lai novērsu ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu.

Ir vispārzināms fakts, ka viena persona ar vienām darbībām nevar vienlaikus vadīt trīs transportlīdzekļus, tādēļ instruktors nevar ar būt juridiskās atbildības subjekts, ja ceļu satiksmes noteikumu pārkāpums ir izdarīts, veicot A kategorijas transportlīdzekļu vadītāju apmācību.

Secinājumi **Conclusions**

Pētījuma ietvaros autors nonāk pie secinājuma, ka šobrīd spēkā esošais transportlīdzekļa vadītāja termins, kas ir iekļauts Ceļu satiksmes likuma 1.panta 28.punktā skar apmācāmās personas tiesības uz formālo izglītību, kā arī A un AM (divriteņu mopēdu) kategoriju braukšanas mācību instruktoru tiesības uz taisnīgu tiesu administratīvo pārkāpumu lietu vai kriminālprocesa ietvaros.

Šī brīža tiesiskais regulējums paredz, ka transportlīdzekļa vadītājs ir fiziskā persona, kas vada transportlīdzekli, tai skaitā vadīšanas iemaņu pārbaudes laikā, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, vai apmāca vadīt transportlīdzekli personu, kurai nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļa vadīšanas tiesību.

Šis jēdziens uz personu, kura ir vadījusi transportlīdzekli, attiecas līdz tam brīdim, kad šo transportlīdzekli sāk vadīt cita persona.

Personas atzīšana par transportlīdzekļa vadītāju braukšanas iemaņu pārbaudes laikā nav tiesiski pamatota, jo personai nav piešķirtas transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, bet instruktora atzīšana par transportlīdzekļa vadītāju motociklu vadītāju apmācības laikā nav tiesiski pamatota, jo viņš neveda konkrēto transportlīdzekli un nevar fiziski iejaukties tā vadīšanā.

Autors piedāvā transportlīdzekļa vadītāja jēdzienu formulēt šādi – transportlīdzekļa vadītājs ir fiziskā persona, kas vada transportlīdzekli vai apmāca vadīt transportlīdzekli personu, kurai nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļa vadīšanas tiesību, vai veic vadīšanas iemaņu pārbaudi, kura notiek normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, izņemot apmācību un vadīšanas iemaņu pārbaudi ar A vai AM (divriteņu mopēdu) kategorijas transportlīdzekļiem.

Šis jēdziens uz personu, kura ir vadījusi transportlīdzekli, attiecas līdz tam brīdim, kad šo transportlīdzekli sāk vadīt cita persona.

Summary

As part of the study, the author comes to the conclusion that the concept of the driver currently in the force, which is included in Section 1 (28) of the Road Traffic Law, concerns the right of the trainee, as well as the right of the motorcycle driver (instructor) to a fair trial in the framework of criminal proceedings.

The law currently provides that the driver is a natural person who drives the vehicle, including during the testing of drifts, which takes place in accordance with the procedures specified in regulatory enactments, or trains to drive a person who does not have the right to drive a vehicle in an appropriate category.

This concept shall apply to the person who has driven the vehicle until that time when the vehicle is started by another person.

The recognition of a person as a driver during the testing of driving trials is not legally qualified because the person has not been granted a driving right, but the recognition of the tracing (instructor) as a driver during the processing of motorcycle drivers is not legally adjusted because he or she is not driving the vehicle in question and cannot physically interfere in driving it.

By specifying the concept of the driver of a vehicle, the author proposes to formulate it as follows: the driver of the vehicle is a natural person who drives a vehicle or trains to drive a vehicle for a person who does not have the right to drive an appropriate category, or carries out a testing of driving skills which takes place in accordance with the procedures specified in regulatory enactments, except for training and testing of driving skills with a category A and bicycle of category AM.

This concept shall apply to the person who has driven the vehicle until the time that the vehicle is being driven by another person.

Literatūra References

- Ceļu satiksmes likums.* (2007) (2020). Retrieved from <https://likumi.lv/doc.php?id=45467>
- Izglītības likums.* (2020). Retrieved from <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>
- Krastiņš, U., Liholaja, V., & Hamkova, D. (2019). *Krimināllikuma komentāri*. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra
- Konvencija par ceļu satiksmi.* (1968). Vīne. Pieejams <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskieligumi/id/721>
- Krimināllikums.* (2019). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>
- Latvijas Republikas Satversme.* (2019). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>
- Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss.* (2019). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss> .
- Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-502/2012.* (2012). Pieejams <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2012>

- Ministru kabineta noteikumi Nr.279 Ceļu satiksmes noteikumi.* (2019). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/274865-celu-satiksmes-noteikumi>
- Ministru kabineta noteikumi Nr.103 Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas, atjaunošanas un iznīcināšanas kārtība.* (2010). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/205042-transportlidzeklu-vaditaja-tiesibu-iegusanas-un-atjaunosanas-kartiba-un-vaditaja-apliecibas-izsniegšanas-apmainas-un-atjaunosana>
- Ministru kabineta noteikumi Nr.358 Noteikumi par transportlīdzekļu vadītāju apmācību un transportlīdzekļu vadītāju apmācības programmām.* (2010). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/208534-noteikumi-par-transportlidzeklu-vaditaju-apmacibu-un-transportlidzeklu-vaditaju-apmacibas-programmam>
- Ministru kabineta noteikumi Nr.326 Noteikumi par prasībām transportlīdzekļu vadītāju eksaminācijas inspektoriem.* (2011). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/230135-noteikumi-par-prasibam-transportlidzeklu-vaditaju-eksaminācijas-inspektoriem>
- Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas spriedums lietā Nr.117003015.* (2015). Pieejams http://isos.vip.lv/media/upload/files/spriedums_izmeginajuma_braucien.pdf
- Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums.* (2019). Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/87547-sauszemes-transportlidzeklu-ipasnieku-civiltiesiskas-atbildibas-obligatas-apdrosinasanas-likums>